

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
Тыва Социалисттеринин
1963 ч.
АВГУСТ
2
ПАТННДА
№ 182 (5586).
Өртөз 2 көп,

Мал ажылында чедишкннер дээш шанналдар

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели 1963 чылдың бирги чартыында мал ажылының продуктуларын бүүдүрерин болгаш белектээрин көзүдүрүп дээш Россия Федерациязының автономну республикаларының, крайларының болгаш областтарының социалистик чарыжының түңнелдерин чугааламчы көргөн. Колхозтарга болгаш совхозтарга эт, сүт, дүң, чуурга бүүдүрер талазы-биле эң бедик нөргүзүлгелер алыры база мал ажылының продуктуларын курунеге сазар планы ажыра кууседары дээш чарышка Ленинград, Вологда, Свердловск болгаш Амур областтары тилекчилер деп санаан. Ынчангаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң мооң мурнунда тывыскаан шилчири Кызыл тугу Свердловск облуска хөвээр арктан. Ленинград, Вологда болгаш Амур областтарга шилчири кызыл тунтары база тыпсыр. Тилекчилерге 10.000—10.000 рубльдин шанналын тыпсыр.

„Тыва АССР-ниң күрүне тургузуунун дугайында“ Тыва АССР-ниң Хоойлузунун 2 чүүлүнге өскерилгелер кириер дугайында Тыва Автономнуг Совет Социалистик Республиканың Хоойлузу

Тыва Автономнуг Совет Социалистик Республиканың Дээди Советиниң донтаадыры болза:
1 чүүл. «Тыва АССР-ниң районнарын улгаттыр каттыгыра дугайында» РСФСР-ниң Дээди Советинин Президиумунун 1963 чылдың февраль 1-де Чарымы-биле басылаан «Тыва АССР-ниң Бай-Тайга болгаш Артык районнары дугайында» Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун 1963 чылдың январь 7-де Чарымын баугар «Тыва АССР-ниң күрүне тургузуунун дугайында» Тыва АССР-ниң Хоойлузунун 2 чүүлүнге чогуур өскерилгелер кириер, оу мынчаар бижир:
«2 чүүл. Тыва АССР болза: Барыын-Хемчик, составына Чадана хоорайны кирибашаан Чөөн-Хемчик, Баа-Хем, Чүр, составына Туран хоорайны кирибашаан Бин-Хем, Танды, Тес-Хем, Току, составына Шагаан-Арык хоорайны кирибашаан Улуг-Хем көдээ районнары болгаш Тыва АССР-ниң күрүне эрге-чагырганын дээди органнарына шуут чагырткан Кызыл хоорай-дан турустуун турар».

„Тыва АССР-ниң күрүне эрге-чагыргазының органнарының болгаш күрүне эргелелиниң органнарының дугайында“ Тыва АССР-ниң Хоойлузунун 16 чүүлүнге немелделер кириер дугайында Тыва Автономнуг Совет Социалистик Республиканың Хоойлузу

Тыва Автономнуг Совет Социалистик Республиканың Дээди Советинин донтаадыры болза:
1 чүүл. «СЭКП Тыва обкомунун болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер чөвүлелиниң Партия-курне контролонуң комитетин тургузар дугайында» СЭКП Тыва обкомунун бөрүзүнүн, Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун болгаш Министрлер Чөвүлелиниң 1963 чылдың февраль 8-те доктаалын чуулду деп санаар.
2 чүүл. Бо Хоойлуунун 1 чүүлүн база «Тыва АССР-ниң Чүрт болгаш аш-чөм үлеттувүнүн министрствозун дугайында» Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун 1963 чылдың февраль 8-те Чарымын баугар «Тыва АССР-ниң күрүне эрге-чагыргазының органнарының болгаш күрүне эргелелиниң органнарының дугайында Хоойлуун 16 чүүлүнге чогуур өскерилгелер кириер, ол чүүлү мынчаар бижир:
«16 чүүл. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели Тыва АССР-ниң Дээди Советинин даразында составты кылдыр тургузар:
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы;
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының орадакчылары;
Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун даргазы Б. ДОЛЧАНМАА,
Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун секретары Н. ДИИГА.
Кызыл хоорай, 1963 чылдың июль 19.

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының чамдык көдээ Советтерин өскээр адаар дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

Тыва АССР-ниң Дээди Советинин донтаадыры болза:
Чөөн-Хемчик районунун Суг-Аксы көдээ Советин Суг-Хал көдээ Совети;
Бил-Хем районунун Аламы-Өкө көдээ Советин Өкө көдээ Совети;
Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун даргазы Б. ДОЛЧАНМАА,
Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун секретары Н. ДИИГА.
Кызыл хоорай, 1963 чылдың июль 30.

Н. С. Хрущев Клязьминскиниң суг кадагалалында пансионатка чораан

СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев июльдуң 31-де найсалаалдың тудушкунуң болгаш реконструкциязының планы-биле танжарын үргүзүлгө. Ол хүн Никита Сергеевич ажылчы чоннарың дыштанылганың чаа зоназына—Клязьминскиниң суг кадагалалында барган.
Ында мях-биле шыптанган, суг кадагалалың эриктинде, акастар чөдө найсалаалдың ажылчы чоннарыңа херегалар-биле чаа тулуп тургускан пансионаттың көрүстери бедик берген турар. Оол ногаан, ак-өк, кызыл булдулар-биле будаан балкынарың бажычары муктанан көстүр турар. Баштайгы үш көрүстериң ажылдаа дужааган, ам суг кадагалалың эриктинде оларның эки дыштанып алырын күзөң.
«Метеор—3» деп дүрген чоруктуг катерге олурупкаш, Москваже ээл кел чораан, Н. С. Хрущев СЭКП-ниң Москва хоорай комитетиниң болгаш Моссоветтиң уурттур ажылдакчылары-биле беседазына, Москваның ажылчы чоннарының дыштанылганын органнастаар талазы-биле эзээн хой чаалагаларың болгаш күзөшкннериң кылган.
Клязьминскиниң суг кадагалалыңче аян-чорукка эш Н. С. Хрущеву Моссоветтиң күсүмунуң даргазы В. Ф. Промислов, СЭКП-ниң Москва хоорай комитетиниң секретары Н. А. Кузнецов биле А. Е. Бирюков, МГСПС-тиң даргазы В. И. Крестянинов олар үдөп чораан.
(СЭТА).

ВЛКСМ Тыва обкомунун VI пленуму

ВЛКСМ Тыва обкомунун VI пленуму июль 31-де Кызылда болуп эрткен. «ВЛКСМ ТК-ның III пленумунун түңнелдери болгаш комсомолдуң область организациязының сорулгаларының дугайында» ВЛКСМ обкомунун бирги секретары эш Г. Шириши илеткеп кылган.
Чугаалашкан айтырар талазы-биле ВЛКСМ хооркомунун секретары П. Путинцев, «Тинделге» совхозта комсомол комитетинин секретары С. Седен-оол, композитор С. Бюрье, Шагаан-Арыгын № 1 ои бир чыл школаның директору Н. Мареева, хой-ниитиниң көрүм-чүрүм камгалааның министри О. Алдын-оол, ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутаты, саяачы А. Ууяйын, Чыраа-Бажы II чыл школаның өөреникчилериниң бүүдүрүлгө бригадалың бригадир М. Нуулар, Кызылдың электрик станциясында механик А. Григорьев, культура министри М. Хомушкунуң секретары Л. Монгуш болгаш өскөдөр-даз савал бергилээң.
ВЛКСМ обкомунун чалааны-биле ВЛКСМ-ниң Красноярск көдээ крайкомунун бирги секретары эш

СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ МЕДЭЭЛЕР

УЛУГ-ХЕМНИҢ СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ

Нийтинин малыга четчир саныг чөм белектээр дээш ажыл-иш Чая-Тыңың Улуг-Шыкта хайнышкыныг чоруп турар. Сигенин тракторунуң үш, аъттын үш машиналары-биле кестирбишаан, тракторунуң болгаш аъттын ийи-ийи дырбаштары-биле бөлдүрүп, шүптү 30 ажыг кижинде ажылдап турар.
Эрткен чылдың бо үезинде турганы-биле дендээр 1000 центнер хой сигенин мында сизгенчилер белектеп алган, азы 1005 центнери 14 кезек черде сарааттаан.
Механизатор К. Чыртак-оол хүнде 18 гектар чөрини сизгенин кестирер норманы 20—24 центнер кылдыр күзүсөй, социалистик чарыжың тилекчиин бөдүп турар. Сигей бөлүктүг К. Вышкан-оол—бөлдүрүкчүлериң аразында чарыштын мурунчыл. Азы машина-биле сизген кезикчилер эштер Дайдыш-оол, Доспан-оол, Дамчай-оол оларын шалпычы ажылын база-ла демгелдери чугула. Сарааткачылар Д. Кара-оол, С. Чыртак-оол, С. Марат-оол, А. Даш-оол олар ажылдын хүн нормазын доктаамал ажыра күзүсөйп туралар.
Бо колхозта мал чөмөрин белектээриниң онаалдаы бүүтү бригадаларда, фермаларда болгаш тус-тус малчынарда бердинген. Тудуг бри-

Нийтинин малыга

Суг-Бажы. (Телефон-биле). «Тинделге» совхозтун Кара-Хаак салбырының коллективни мал чөм белектээр ажылды улам калабарын турар. Тракторунуң 3 агрегаттары, 3 азы машиналары кестирип турда, олардан бөлдүчү зөөнор база жөхүдүзайин, 400 ажыг центнер сигенин сарааттаан. Хол кадмырагы зөөнорларын чер болганда база органнастаан.
Совхозтун кайы-даа ажыл үчүстөгүндө амгы кол китчөгөйни сизген белектелгиче угландырган. А. Судер-оолдун эргелекчилери Шомбалыг салбыры баштайгы хүнерде 500 центнеро сизгени бөдүп сарааттаан. Олар 6 трактор агрегаттарың бүүдүрүктүгүг ажылдавышаан, хол херегелдериң база калбак херегелер турар. Сигенин үнүжү орайтаан, амгы байдал гектардан 5 центнер ашпайн турар. Мону барымдалааш, мал чөм белектээрин бүүтү хөмөг-биле чорудуп турар. Бүдүк-бүтү боодаалар белектээринче школачыларың болгаш хөрежөөнериң органнастаан. Азы машина-биле болгаш хол кадмырлыг малчынар зөөнорлары база кирген.
Суг-Бажы. (Телефон-биле). «Тинделге» совхозтун Кара-Хаак салбырының коллективни мал чөм белектээр ажылды улам калабарын турар. Тракторунуң 3 агрегаттары, 3 азы машиналары кестирип турда, олардан бөлдүчү зөөнор база жөхүдүзайин, 400 ажыг центнер сигенин сарааттаан. Хол кадмырагы зөөнорларын чер болганда база органнастаан.
Совхозтун кайы-даа ажыл үчүстөгүндө амгы кол китчөгөйни сизген белектелгиче угландырган. А. Судер-оолдун эргелекчилери Шомбалыг салбыры баштайгы хүнерде 500 центнеро сизгени бөдүп сарааттаан. Олар 6 трактор агрегаттарың бүүдүрүктүгүг ажылдавышаан, хол херегелдериң база калбак херегелер турар. Сигенин үнүжү орайтаан, амгы байдал гектардан 5 центнер ашпайн турар. Мону барымдалааш, мал чөм белектээрин бүүтү хөмөг-биле чорудуп турар. Бүдүк-бүтү боодаалар белектээринче школачыларың болгаш хөрежөөнериң органнастаан. Азы машина-биле болгаш хол кадмырлыг малчынар зөөнорлары база кирген.

Ажылдың темпизин дүргөдөй

Хүн келген тудум-на күсүк дүжүгү ажаалдаа чокшупап, кайгамчык бачым ажыл-иштин үеи кел чүдүр. Күсүк дүжүгү ажаалдаанын мурунда база бир чүтүлгө кампанияны бирези болза нийтинин малыга четчир чөм белектээри болур. Мал чөм сизген, сүт-даа, дүң-даа көдөй болур—деп, Никита Сергеевич Хрущевтиң каш удаа айтып келгени амдырада долузу-биле басыктанып турар.
Бо чүтүлгө болгаш нийтеге ужурудузун кампанияны Танды районунуң «Коммунизмниң херели» колхозунун баштаар чөм, мында партия организациязың ажыл-херекке канчаар боттандырып турарын танжым көрөүдүр.
Колхозтун сизгенчилери боттарының кол күжүн үш бригада кылдыр үзсөң, Н. Валиниң бригадирлеткен 20 кижин составтыг механизаторларын № 1 бригада Өл-Арыгга сизген кезип турар. Колхозтун чылдың-на хой мал чөм бөз чөри Шангада дружелалыг бригади Оюн Ойдунаага уурткан 39 кижин составтыг бир бригада июльдуң 10-да сизгенин кезип киришкенер.
Июльдуң төвчүзүнде Элегесте сизген кезип турар № 2 бригада чөдө

Оюн Комбужалтын ууртуп турар бригадалы 1200 тонна сизгенин белектээр планыг. — Бо чылын сизгенин дүжүгү эрткен чыдар-биле дендээрге ындыг-ла эки эвес. Ынчалза-даа бригадада 1200 тонна сизгенин кезип белектээриниң бүүт-ле аргалары бар—деп, бригадириниң уучетчири Сирин Кара-оол чугаалайды.
Нийтинин малыга четчир сизгенин белектээр дээш кызмак ажылдап турар колхозчуларың болгаш механизаторларың бригадир алагылазы. Оларын чамдыктарың бөдүр: О. Яндюк—хүнде шаптарыңың черлерин 9 гектарын кестирер турган, 17-18 гектар чөдирин, бөлдүчү тракторун болгаш сизген кестирер машиназың чыгыс-даа хүн айна халаз тургуспаан. Ол мыкшаң анык механизаторлар Седен-оол Аняй, Хеменизатор Сымчаан олар хүнүң-не бүүдү чартык норманы күзүсөйп келгенер. Көпсөн салыкчылары Кара-оол Картемыга, Даныз Сирин олар база шалпычларың олуртунда. Бо хүнүңде ол бригадалың коллективни 370 центнер сизгенин ажаан алган. Шангада О. Ойдунаа бригадириниң № 3 бригады 714 центнер сизгенин белектээң.
Ынчалза-даа колхозта бүүтү күштү мал чөмөнин белектээринде мөңгө-нөвейи турары хараданчыг. Июль 29-та түңнелди баугар алырга, нийтин-биле чүтүгө 142 тонна сизген белектетинген. А колхоз бо чылын 3975 тонна сизген белектээр ужурут. Ол дээрге мынчага чөдир дыка багай түңнел-дир. Оюн Комбужалтын бригадалың 80 ажыг колхозчулар ажылдаар ужурут. Ынчаарга бо хүнүңде чүтүгө 20 шаа кижин ажылдап турар. Олар колхозунда-ла трактористтер дүңе чер андарар, хүндө сизген кестирер... Колхозтун баштаар чөм чаа ажылдаан, дүжүлгөзү эвээш, анык бригадириниң ажылдыг практиктиг дуза чөдирейн турар. Ынчалгы бригадада ажылдаа чогуур 80 шаа колхозчуларың ажылче органнастаар талазы-биле бөттүг дуза чөдирейн турар.
Мал чөм белектээр ажылга хөй-ниити организацларың, башкылар, шолочачылар, контораның саң-хөө ажылдакчылары, колхозтун тускай өртемнигилери улуг дузаны чөдирип бөлдүр болгай. Ынчалза-даа колхоз баштаар чөм, партия организациязы хөй-ниитиниң ол күжүңге даным ажылдавайн турар.
Июльдун 28-те Элегесте № 2 бригадада (бригадир О. Комбужал) шеф ажылы организацтарың чаралаан турган. Шефчилериң чөдирип алыр дүң тускай машина эртенгиңиң 6 шакта-ла колхоз конторасында чөдир келген. Ол шефке колхозтун саң-хөө ажылдакчыларыңдан чүтүгө 4—5 кижин киришкен. Оюн ыңай кижин болгаш мал өмчилери, зоотехниктер, механиктер—кым-даа барбаан.

Оюн Комбужалтын ууртуп турар бригадалы 1200 тонна сизгенин белектээр планыг. — Бо чылын сизгенин дүжүгү эрткен чыдар-биле дендээрге ындыг-ла эки эвес. Ынчалза-даа бригадада 1200 тонна сизгенин кезип белектээриниң бүүт-ле аргалары бар—деп, бригадириниң уучетчири Сирин Кара-оол чугаалайды.
Нийтинин малыга четчир сизгенин белектээр дээш кызмак ажылдап турар колхозчуларың болгаш механизаторларың бригадир алагылазы. Оларын чамдыктарың бөдүр: О. Яндюк—хүнде шаптарыңың черлерин 9 гектарын кестирер турган, 17-18 гектар чөдирин, бөлдүчү тракторун болгаш сизген кестирер машиназың чыгыс-даа хүн айна халаз тургуспаан. Ол мыкшаң анык механизаторлар Седен-оол Аняй, Хеменизатор Сымчаан олар хүнүң-не бүүдү чартык норманы күзүсөйп келгенер. Көпсөн салыкчылары Кара-оол Картемыга, Даныз Сирин олар база шалпычларың олуртунда. Бо хүнүңде ол бригадалың коллективни 370 центнер сизгенин ажаан алган. Шангада О. Ойдунаа бригадириниң № 3 бригады 714 центнер сизгенин белектээң.
Ынчалза-даа колхозта бүүтү күштү мал чөмөнин белектээринде мөңгө-нөвейи турары хараданчыг. Июль 29-та түңнелди баугар алырга, нийтин-биле чүтүгө 142 тонна сизген белектетинген. А колхоз бо чылын 3975 тонна сизген белектээр ужурут. Ол дээрге мынчага чөдир дыка багай түңнел-дир. Оюн Комбужалтын бригадалың 80 ажыг колхозчулар ажылдаар ужурут. Ынчаарга бо хүнүңде чүтүгө 20 шаа кижин ажылдап турар. Олар колхозунда-ла трактористтер дүңе чер андарар, хүндө сизген кестирер... Колхозтун баштаар чөм чаа ажылдаан, дүжүлгөзү эвээш, анык бригадириниң ажылдыг практиктиг дуза чөдирейн турар. Ынчалгы бригадада ажылдаа чогуур 80 шаа колхозчуларың ажылче органнастаар талазы-биле бөттүг дуза чөдирейн турар.
Мал чөм белектээр ажылга хөй-ниити организацларың, башкылар, шолочачылар, контораның саң-хөө ажылдакчылары, колхозтун тускай өртемнигилери улуг дузаны чөдирип бөлдүр болгай. Ынчалза-даа колхоз баштаар чөм, партия организациязы хөй-ниитиниң ол күжүңге даным ажылдавайн турар.
Июльдун 28-те Элегесте № 2 бригадада (бригадир О. Комбужал) шеф ажылы организацтарың чаралаан турган. Шефчилериң чөдирип алыр дүң тускай машина эртенгиңиң 6 шакта-ла колхоз конторасында чөдир келген. Ол шефке колхозтун саң-хөө ажылдакчыларыңдан чүтүгө 4—5 кижин киришкен. Оюн ыңай кижин болгаш мал өмчилери, зоотехниктер, механиктер—кым-даа барбаан.

Онза чугула тудугнуң аныяктары

Бүгү-өвилеге онза чугула ужурудузды «Тыва даг-дүгү» комбинат тудууда бистин Төрөөн чуртувусту тудуу-ле бундунарындан келген 1200 ажыг комсомолчу-аныяктар амыдуна өзү-биле бот-боттарыга дузалашып, күш-ажылда эки түннелдерин чедиң ап туралар. Тудуг эргелединде нитиин-биле 39 бригадалар болгаш коллективтер бар. Оларның иштинде 20 бригадалар комсомолчу-аныяктардан тургустунган.

Уш коллективтер коммунисттик күш-ажыл бригадалар деп белик атты чедиң алганнар. Борта Владимир Черныга, Ура-Базырга удуруткан тудуужулар бригадалары болгаш бүстүрбүналгы электростанциялык коллектив хаммааржыр.

Он бир бригадалар коммунисттик күш-ажыл бригадаларынык дээш демисей турар.

Коммунисттик күш-ажыл шимчөөшкүндө шүттү 600 ажыг кижилер тудуунап, он иштинде комсомолчулар 233 кижилер. Коммунисттик күш-ажылдык шимчөөшкүндө аты 129 кижиге тыксаган.

Ак-Довурактын тудуужуларынын салуунда бот хүнерде эң-не харымсалгалык болгаш хүндүгүз сорулга сандынын турар. Чылда 15 муң тонна даг-дүгү арылган айзырадыр фабрика тудуунун бирин элчөөн доору, ажылдагы дузалар хуузазы — 1963 чылдың сентябрь 30-ге чедир эвээр чыгарат артык.

Ажылчыларынын болгаш инженер-техниктерин ажылдакчыларынын барык-ла 50 хуузун ээлеп турар комсомолчу-аныяктарынын бригадаларынын хей кезини бирги чартык чылда эки ажылдааннар. Даг-дүгү арылган айзырадыр фабриканык кол көрүзүндө Владимир Вишневецкийге удуруткан арматуржулар бригадалары

ажыл норманын ай санында 120 хуу хүресер деп социалисттик хүдээлгенин херек ырында 140—160 хуу хүресер турар. Бригадалык кежи-гүндөндө күш-ажылдык норманын күүсетпейн турар чагыс-даа кижиге чок.

Бригадалык составында 13 комсомолчу-аныяктар бар. Оларның иштинде 9 кижиге коммунисттик күш-ажылдык шимчөөшкүндө деп атты чедиң алганнар. Бригадала күш-ажылдык сагыла-чурумун үрөң, прогүл-даар чорук болбайн турар.

Фабрика тудууда ажылдап турар комсомолчу-аныяктарынын 9 бригадалары бирги чартык чылда бүдүрүлгө планын ажыг күүсеткенер. Күш-ажылга кайтамчытыг эки түннелдерин чедиң ап турар, тудуг амылган мержеиндег дашчылар Балы-Шууду, Ооржак Мартаалы, Ооржак Балыдуу болгаш оон-даа өске аныяк ажылчылар тудууда илей.

Тудуг эргелединде комсомол комитети бодунун кол кичинейин аныяк оолдар, кыстарын нити белин културлуг билинин дегенелин белидериче, күш-ажылда хүндүлгө-ринин, нитинин өңүзүн камгы көрүңү, бодунун хүн бүрдүгө амыл-чорудугазынын аажок удуг төңгүзүт утка-шынарын медегер билинин өзүзүгө кижизиндериче угалдырып келген.

Эрткен чылдарда турганында дей-нээрге, клубтар чанында бот-тывынгыр уран чүдүрүлгө бөлүмүнерин болгаш күш-культура ажылы элөөн өккүзгөн. Бистин коллективтик бот-тывынгыр уран чүдүрүлгө бөлүмүнерин киржикчилери бот чылып бот-тывынгыр уран чүдүрүлгө республика көрүдөсиге бирги черин ээлөөн. Ол чедишкенин моон соң-

гаар улам-на быжыгавышпап, немелде кемчелерин ажылдап кылган бис.

Кинотеатр болгаш спорт залынын тудуун дүргөн доозар сорулга-биле комсомолчу-аныяктар ол тудугларга ажыг шагынын сонда боттарынын эки таразы-биле ажылдаарын шийт-пилээрлер. Тудууда комсомолчу штабын болгаш комсомолчу «проекторну» организаастап тургускан.

Олар тудуг материалдарынын камналыгында, ажылгалында болгаш чамдык удурутп ажылдакчыларын буруузу-биле тудуг объектилеринге бетон, туйбук, арматур болгаш өске-даа чүдүлгө үзүктелги бөөр таварылгаларда ажылчылар бригадалары-биле 3—4 шактар, харын-даа бүдүн хүн дүргүзүндө хей турар чорукту чогутур үезинде илередиң, ону паркомга болгаш тудуг эргелединин удуруткучуларынга дий-надып турар.

Индү-даа болза бистин ол дий-надыгларыстын хей кезин сөөлгү үедө кавдыр-даа чугаалажып көрүү-күнге кирбейн, тудуг материалдарынын ажаалгазында болгаш ажылгалында ажыл-агыйжы эвес сандарга чорук чайлаттырмаан, ол таланы-биле буруудук кижилерге харымсалга хүдээлпейн турары харааланып.

СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун шийтпирлеринге боттук улаус-биле бир демей орук кирген Ак-Довурактын аныяк тудуужулары фабрика тудуунун бирги элчөөн айткан хуузазында доозар дээр хайымшы-кыныгын ажылдап туралар. Олар боттарынын хүдээлгелерин тегинтик күүсетип шыдаар дөңгөнге чыгып турбас.

А. ШИРЯЕВ.

Тудуг эргелединде комсомол комитетинин секретары.

ЧУРУКТА: «Тыва даг-дүгү» комбинатта. (Бирги одуругда салагай таладан оң талаже) бетончиктер бригаданын кежигүннери С. Ооржак, А. Воронов, Н. Жуков, Д. Чихачев (бригадир), М. Яфизов, Д. Бойду, (ийши одуругда) К. Ооржак, К. Хертек, Е. Лучиков, Б. Дамбай-оол, А. Хертек, Т. Лопсан, М. Ооржак, (үшкү одуругда) И. Моренко, Н. Колысов, Е. Сыркашев.

Түннелдер болгаш сорулгалар

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың тудуг эргелединин партия-ажыл-агый активинин хурамында ол тудуг эргелединин начальниги ош Л. К. Вукуев база комбинат директору эш В. С. Беляевскийнин бирги чартык чылда тудуг амылчынын түннелдерин болгаш ийги чартык чылда сорулгалар дугайында илеткелдерин дий-нап чугаалашкан. СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун шийтпирлерин амылдалга ботландырышпап, тудуг эргелединин чамдык үзүктөлгө болгаш № 1 автоколонанын коллективин бүдүрүлгө планын күүсетип таласы-биле бирги чартык чылда эки ажылдаан.

Илангыя даг-дүгү арылгалар фабрика тудуун чорудуп турар № 1 үзүктөр участкасында (начальниги Г. Махдиновский, партия организациялык секретары М. Борове) бот чоруде ажыл-иш хайымшыкынын чоруп турар. Ол участкада Владимир Черныга удуруткан коммунисттик күш-ажыл бригадалары, Владимир

Вишневецкийнин сурагыг арматуржу бригадалары июнь айның планын 140—160 хуу күүсетип, социалисттик чарыштын мурунку одурунда чоруп туралар. Ол ишкеш өрүңчүт эки көрүзүлгелерин Дмитрий Голубевтин бөлөкчүлөр, Сарыгаар Михаилдин болгаш Степан Мокраштын дашчы бригадалары хүн бүр чедиң ап туралар.

Бүдүрүлгө комбинаттың арматур чегинде, мый дилер болгаш чазанар чегинде күш-ажылдык организациялары өккүзгөн. Арматуржулар: Аташев, Д. Достан, А. Александрова, Чакчалар Х. Чамбал, К. Хөвөн-оол, Х. Монгуш-оол, К. Тамбыра чартык чылда боттарынга алган социалисттик хүдээлгелерин 120—140 хуу күүсеткенер.

Иш дилдер пехте М. Дин-Сериц, И. Давза, О. Ооржак олар үдө 48 кубометр манзалар дилдер норманы херек кырында 60—65 кубометр чедирип турар. Бүс-түрүнө аныяк электростанциялык тудуунда ажылчылар болгаш инженер-техниктер ажылдакчылар тудуг амылгы дооскаш, ам монтаж ажылы эгелей берген.

Комбинаттың коллектив эки шынарыг даг-дүгүнү чиг-эдин Төрөөн чуртта берген эгелей берген демделгелер өөрүңчүт. Комбинат нити продукция бугурунун чартык чыл планын 109 хуу, күш-ажылдык бүдүрүчүлүгү белидеринин 105,2 хуу күүсеткен.

Иччала-даа ук комбинаттың тудуг эргелин, чартык чылдын тудуг планын 793 хуу, а бот чылдын ажылдагы дузалар журагук кол объектилерин планын—чүгө 62,2 хуу күүсеткенни партия-ажыл-агый активинин хурамынын киржикчилери шыгыг шүгүмчүлгөн.

Тудуг планынын күүсетимсөөнүн кол чылдагааны болза, паркомнуң (секретары эш Коганков) болгаш партия эге организацияларынын таланындан ажылчылар ортузунга политиктиг кижизиндег амылгы коошк тургусканында хаммааржыр. Мооң түннелде күш-ажылдык саргыла-чурумун каржыны-биле үрөөр чоруктар чайлаттырмаан.

Бирги чартык чылда тудуг эргелиннин участкаларында 5564 кижиге-хүн прогүл болдунган. Тудуг эргелиге 6 айлар иштинде ажылга 207 кижиге хуулап алган, а 384 кижиге үндүргөн.

Бүдүрүлгө комбинаттың чартык чылда 350 кижиге ажылга хуулап алган, 320 ажыг кижиге үндүргөн. Ол-ла үениң иштинде бүдүрүлгө комбинаттың 3 директорлары, 8 мастерлер, 2 кол механиктери, 7 пехтер начальниктери, 1 кол инженер болгаш оон-даа өске ажылдакчылар халашканыр.

Даг-дүгү арылгалар фабриканы чозактың айткан хуузазында доозар дээр ажылчылар болгаш инженер-техниктер ажылдакчылар дүн-хүн иштинде үзүктөлүшкө чокка күженишкенин ажылдап туралар.

Чурттагыч чонуну культура-амырлар хандырылгычыг эвээр кичээлгөй салып турар дээр, партия-ажыл-агый активинин хурамында сандар берген эштер парком секретары эш Коганковтуң, тудуг комитетинин даргазы эш Тулицынын, тудуг эргелединин начальнигинин амылдалык кадрлар таласы-биле оорлакчызы эш В. Самбаның болгаш ажылчылар хандырылгызынын илдининин начальниги эш Лобчүктүнү адресинге шыгыг шүгүмчүлгөдөрин кылтылаан.

Бүдүрүлгө аш-чем магазиннери болгаш хей-нити чегинелде черлер арыг-шевер эвес, чегинерин шынары кууд. Хлеб, печенье сандыгалар болган чок-ла үзүктел бөөр. Ногаз аймак шүүт чок.

Чаз хлеб заводунун, спорт болгаш күш-культура залынын, чунар бажының тудуун эгелээнинде бөөр 2—2,5 чылдар эрткен. Он дүргөн доозуп, ажылгалга кинирейн Ак-Довурак суурунун чонун четикпейн манаш туралар.

«Совет кижиге бүрүзүн нитиге ажыкты күш-ажылга мыйк болгаш он хүндүлгө кылдыр кижизиндер партиянын, Советтерин, профсоюздеринин, комсомолдун идеологиялык амылчынын өзө бөлүр журагук» — деп СЭКП ТК-нын июнь Пленуму айткан. Борта үндөйлөзүң, ажылчылар болгаш инженер-техниктер ажылдакчылар ортузунга политиктиг кижизиндег амылгы күшчелерин чурдулар партия-ажыл-агый активинин хурамы тудуг эргелинде паркомдан, оон секретары эш В. Коганковтан негезн.

Х. НЕСТИНЕЙ,
Ак-Довуракта «Шынык» корреспонденттер бөлүмүнүн кезигүүчү.

ШКОЛА БҮРҮН БЕЛЕН

Ам тапты-ла бир ай болгаш, бүгү чуртта мыйкш, бистин республиканың чүс-чүс школалары боттарынын парталарынын артынга барып өөренирлер.

Кайда-ла школаны эки кылдыр септеп, бугун, чугалаан болду, ол школанын өөреникчилери боттарынын башкыларына, школаның техниктиг ажылдакчыларына сетаг сал-сагымын хандырып өөрүңдөр. Амылдалыгын баштайгы бажымында школанын экин амылчылар бирги классында-даа, доозукчу он бирги классында-даа школалар өөрелде чылмыга бугу таламык белеткеттинген болза канчап өөрүңчүт эвес бөөр.

Школаны өөрелде чылмыга эки шынарыг белегет алырга, өөрелде-кижизиндегилеги ажылдарын белик демелдиг болуру оон база улау-биле хаммааржыр.

Кызылдын уруулар хүнөөр № 5 школаны, мыйда башкылар коллектив, школаның техниктиг ажылчылары чаз өөрелде чылмыга школаны эки шынарыг белегетээр дээр бот чылмык дика организацияг ажылдаан.

Чокта чаз ол школаның директору А. Г. Толстикова-биле белегеттештир дегенде, школаның септелгенин болгаш чаз чүдүлгө дугайын чугаалап бээрин диледиң. Оон белегет чугалааны болза:

— Бир-тээ уруулар хүнөөр школа болганда өөреникчилер эртен 8 шактан кезеж 6 шакка чедир школага турар апар. Моңу барымдаалап, урууларын столвалы, димп-ганар өрөөн, ойнаар өрөөн, дашы-лаша школаларга бодарга элөөн онзагай байдалдык. Бот бүгүн таарым-чамгыг кылып алып дээр, боттук хемчегер адылган.

Совет кижилер

БАРААН ИВВУДЭЭН

«УТКА 25 чылы» совхозтук № 2 фермазында рабкооп магазиниң эргелекчиз Анна Жулина үр эвес үениң иштинде ажылдаа-ла мактаалды чедиң алган. Оон магазинде чугула хергеледин үрүмкел сазар барамыры долу. Бичин урууларын язы бирү элтер, улау, биче чадаг-тергелер, мотоциклер, кышкы, чайгы хелтер ол магазинге эрткен чылды бот үезинде ховар турган болза, ам ол бараанынын санды амыкчылар туралаан үезинде санды ап бөлүр аргалыг апарган. Бараан бүрүзүнүк өртөөн көскү кылдыр бижээш аскаң болгаш пос аймаан база таарымчалыг дегезн.

Саджыж эш Жулина чонга эпит-ээдек болгаш анда кинирген чагыг бүрүзүн өй-шаанда чедирип кээр. Фермазың бот магазинде аш-чем аймаан үзүк чок санды турар. Ол ишкеш язы чор уруулар болгаш өөрелдег хергелекчизери база мыйда ол Мурыкчы сандыгж ай болган квартал планын үргүчү ажыг күүсетип турар.

Т. Очур-оол.

КИЖИЛЕРНИН КАДЫЫ ДЭЭШ

Владимир Биче-оол 1948 чылда Кызылдың медицина училищезин дооскаш, Улау-Хем районун Чо-дурдаа эмнеге пунктузунга ажылдап берген. Ажылчыны баштайгы хүнүндө эгелей кижилердин кадымы дээр мый бөлбөй кымак ажылдап турган, чонуну хууагыткелди ол чедиң алган. Эш Биче-оол ол харымсалгалык ажылга ам он беш чыл иштинде багыт дегерге ажылдап турар. Амгы үезе ол «Улау-Хем» совхозтук Хайырадыр сабырында эмнеге пунктузунун эргелекчизин. Бот үениң арыг кижилерин актирт эмнең. Аныяк экин бодуну онашкан ажылды ак-сеткилдик күүсетип-шаан, хей-нитинин ажылгына база илепкейлиг киркип турар.

Суур чурттакчыларынын бажынарны ол үргүчү кезин, културлуг амылдалык-чуртталганын темизинге беледерины хойну кылып келген. Оон-биле кады биче чаштары халадарыг арылгаларда канчап баш уду камгалаарымдыг эргезин чонга база-ла үргүчү тайылырал берин чоруту. Эш Биче-оол ам совхозта дээр агитаторларынн бөрөөн. Чонунуң кады дээр, ол моон соң-гаар оон-даа эки ажылдаар.

М. Багадай.

МАЛЧЫНАРНЫН КҮЗЕНЧИГ ААЛЧЫЗЫ

Июльдуң ийги хүнүнеринин бирөөзү турган. «УТКА 25 чылы» совхозтук Ак-Турт сабырынын почтачызы М. Базыр-Садның бажыныгы келди. Почтачы-биле кезек чугалажып оорган, кайнар чорамын, оон сооноа айыжар бар деп турарын он айтыраар.

— Ботун Ак-Хем, соңгу, башкы Адмирал баштары четкен келди, а эртен Чайлаг-Алаак, Кара-Суу, Кара-Дүгү сүт-бараан фермазы мыйчаар эргир мен— дилер, Малчынарың амылдалык-чуртталганың дугайында чугаалажып оордуруста, мээң билип алкыскам чүдүрүм боду-ла хоореп эгеледи.

— Почтачы кижиге малчынарга чүгө солуң, сеткүү, чанга чедирип бөрү-биле кымыгаралтып-мас бөрү-аура-дир. Хуңуң чугула айтырылган чонга тамыштырышпа, СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун шийтпирлерин табылырады, делетге байдалыңа төңүрүкчүлүк чугалап берин чорутуур-дур мен. Калдырчылар аажок сомурурга боор-дур— дилер.

Эш Базыр-Садм ол ажылга элөөн үр үезе кымак ажылдап турар. Кирганырга болгаш хей уруугу үезинде акша пособезин база-ла өй-шаанда чедирип келген. Оон барып турар колданыларынын малчынары барык шүптү чагылагалы.

М. Дамын.

Участок, бригада, цех аайы-биле

Ак-Довуракта «Тыва даг-дүгү» тудууну тудуужулары даг-дүгү бөлбазырадыр фабриканык тудуун бот чылдың сентябрь 30-ге доозар дээр дүн-хүн чок күженишкенин демисейин туралар. СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун амылчынын түннелдерин болгаш Ак-Довурактын партия организациялык сорулгаларынын дугайында айтырыгын чугаалап, «Тыва даг-дүгү» комбинаттың 24-те болуп турда, Владимир Черны удуруткан коммунисттик күш-ажыл бригадаларынын сөөлгү 7-чи кадынын дөңгөндөгү бетонназын кымын доозулган, мыйчарга эштер Вишневецкийнин, Чихачевтин бригадалары сөөлгү калтыг арматура багалашканын, бетонназ ажылды дооспайн чамас бис деп турарын рапортуунын хурадала орган коммунисттер адыш чаксааныны-биле хуулап алганнар.

Парком ТК-нын июнь Пленумунун шийтпирлерин тудуг участкаларында, пехтерге, албан организацияларда болгаш тудуг черлеринде чонга тамыштырып турар.

Пленумунуң материалдарын чон ортузунга тамыштырып, өрөдир ажылды фабрика тудууда (секретары эш М. Горева), «Тыва даг-дүгү» комбинатта (секретары эш В. Настухов), дузалар бүдүрүлгелер комбинатта (секретары эш В. Балзан), Кызыл-Мажалык АТБ-да (секретары эш Н. Рубинов) партия эге организациялары багыт эвес организациялар. Агитаторлар эштер В. Сухачев, И. Волонкина, Г. Жуковская, И. Чигжит, Калзан, Ооржак Балыдуу идеялейг ажылдап туралар.

Парком ВЛКСМ комитети-биле кады «СЭКП ТК-нын июнь Пленумунуң» «кино», «совет уран чүгү» деп лекцияларын бүгү участкаларга кино үеринин мурнунда кылган база Москваын кинорежиссеру С. А. Дюлев-биле аныяктарын журамылга кезээнин, СЭКП өбөмүнүң бирги

секретары эш С. К. Тока-биле суур-нуң ажылчы чоноранын ужуражымшыкынын, аныяктарын дийна-нылга кезээлерин организаастап эрттир.

Ажылчы чонораның культура-амырлар хандырылгалын ажылдар сорулга-биле сандыгын, эмнеге хандырылгалың тускай планын кылган. Неделаның суббота бүрүзүн ары-шеверин хүнү кылдыр чарлаан. Дүн-хүн иштинде 10 тонна хлеб быжырап хлеб заводу, чаз чунар бажым август айда ажылгалга кире. Декабрь айда амылдалык эржежок чугула чүдүлгелерин мастеккалы амылганнар.

Иччала-даа үгүндө айткан чамдык ажылдар-биле чергелештир тудуужулар ортузунга кижизиндег, масса-политиктиг ажыл ам-даа мракта четпес деп түвени минир жуу-дуг бис.

Бирги элчөөгө кол четпес чүгү болза полит-массалыг ажыл өзү барымдалаар чоруктан ам-даа адырылбайн турарында. Чижээ, чуртталга тудуунун участкасында (партия эге организациялык секретары эш В. Бачурин, начальниктери эштер Алейников, Константинов) ажылчылар ортузунга полит-кижизиндегилеги ажылды кончот коошк чоруптур. Лекция номчуру, беледери кылдыр чоруттунмай, хана солуугу, агитхуудустар үмөйиң турар.

Чон ортузунга полит-кижизиндегилеги ажыл Ак-Довурак—Абаз орук тудуг эргелинин (секретары эш А. Давыдов), № 60 автобазда (секретары эш П. Бурьян), бүс турбиналыг электростанция тудууда (секретары эш Кризорушко) партия организациялары мракта четпес чоруп турар.

«Даг-дүгү» тудуг эргелинин, «Тыва даг-дүгү» комбинаттың чаз орук тудуунун эргелинин участкаларында болгаш пехтеринде кескү агитация багыт тургустунган.

Бижээш, азып каан лоуунарын, пакаттарың хей кезин коллективтик мурнунда салдыгын тодаргай сорулгаларын көрүтпейн турар.

Орук тудуунун эргелинде, чуртталга тудуунун участкаларында, электростанциянында база өске-даа чамдык черлерде хана солуунары, агитхуудустар, көрүзүг болгаш хүндүлгө самбыралары чүгө байырлап хүнерин тамыштырып үнүп турар. Тудуг эргелинде, «Даг-дүгү» комбинатта, орук тудууда база өске бүдүрүлгө, албан черлеринде солуунар азар самбыралар белик чок.

Суурда радио онза багыт ажылдап турар. Илангыя нити чуртталга бажынарында радио үзүктелешкенин ажылдап турда комбинаттың харылдаа конторанын начальниги коммунист эш В. Черемнев кавдыр-даа кемчел албайн, аныз бүрү чылдагааннар чугаалары-биле кымыгаралатынын олуру. Шангарта чурттап турар 50 ажыг өй-бүлелерде радио ажылдап турар.

Ак-Довурактын Эрик кудумчузунда сайтылаан болгаш радио шүгүмү амдыга чедир чок.

Чамдык ажыл-агый удуруткучуларынын таланындан амылчылар ортузунга кижизиндегилеги ажыл чорудары чүгө партия ажылдакчызынын херөө-дир дээр шын эвес билишкенир бар. Чижээ, чаз совет чогаалдык болгаш кинонун дугайында дузалар бүдүрүлгелер комбинаттың коллективтик лекция номчуру дээр лектор чед бөөр, директор турган коммунист эш А. Желтоногов тоован болгаш амылчыларынын чым болгаш белик бодован. Нити чуртталга бажынарында аныяктар лекция номчуру таласы-биле паркомдун графиян удуруткучу коммунисттер эштер Л. К. Вукуев, Б. Д. Якушев, Г. М. Бутанов болгаш өскелер-даа үскенер.

СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун шийтпирлерин амылдалга боттанды-

рар таласы-биле парком болгаш партия эге организациялар тодаргай хемчегерин ажылдап кылган.

Чаз өрөдөлгө чылмыга школаларың септегезин дүргөн-не бетинде доозар, август 20-ге чедир орук тудуужуларынын уруулары өөренип чаз эге школаны Ак-Сутта тудуу доозар. Бот чаз өрөдөлгө чылмында кезежик школага 200 ажыг аныяктар өөренип, оон аныяк өрөдөлгө комбинаттың шүгүмү-биле чыл төңүзүгө чедир 600 кире ажылчыларын тускай өртөмшере өрөдир. Ак-Довуракта Абазаның политиктиг техникумуңуң кезежик салыкында 100 ажыг аныяк оолдар, кымыгар өөренирин көргөн.

Партия чырымыкынынын четкири баш бургунар четпелен туугулар, коммунист, комсомол болгаш кезигиң эвес активчилерин кижиге бүртүк-биле түс-түс чугаалажып, оларын билиниң болгаш хар-назынын онзагай байдалын өөренип көөр. Ак-Довурактын тудуг эргелинде, «Тыва даг-дүгү» комбинатта, орук тудуунун эргелинде удурутп кадрларынын школанын тургууза, а оон программаныңа техник-экономиктиг болгаш политиктиг айтырылган өөренир көрдөр.

Оон аныяк культураның база кадыкшыдыг университетиде амылчылар. Клубка үргүчүлүг лекториязын организаастар. Партия комитетиде ажылчыларынын, инженер-техниктерин ажылдакчыларын, албан-хаакчыларын чыгы үедө культурут дийнамылгынын планын профсоюз комитети-биле кады ажылдап кылган.

Парком болгаш партия эге организациялары кескү агитацияны эки-жидер, мыйгыч оон тодаргай амылдалык болурун чедиң алып дээр амгы үедө тодаргай план-биле үзүктөр, бригада, цех аайы-биле ажылдап эгелзөн.

А. ТАМДЫН-О

